

καὶ με καρδιά· ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουμε πάντα τὸ ἰδικό τους συμφέρον, διὰ τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας. Νὰ θυσιάσουμε τὴ φιλαυτία τους, τὴ φιλοδοξία τους, τὴν ὑπόληψή τους! Ναι, τὴν ὑπόληψή τους! Πολλὲς φορὲς ὁ λαὸς νομίζει ὅτι διὰ φθῶσιν εἰς τὸ ἄκρον τῆς εὐτυχίας του ἂν ἐπιτύχη κάποια πράγματα· τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὡς ὠφελιμότερα· ἐνῶ ὁ φτωχὸς καὶ νοήμονας τὰ γνωρίζει ὀλέθρια, καὶ ξέρεε ὅτι φέρουνε στὴ φθορά. Σὲ τέτοιες περιστάσεις, ἐκεῖνος ὁποῦ βρίσκεται στὰ πράγματα ἔχει νὰ διαλέξῃ, ἢ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν λαόν, καὶ εὐχαριστόντας τόνε νῆν τὸν προδώσῃ, ἢ νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ διὰ νὰ τὸν γλυτώσῃ, καὶ νὰ χαθῇ στὴν ὑπόληψή του. Καὶ ποῖος σήμερον θυσιάζει τὴν ὑπόληψή του γιὰ νὰ κἀμῃ καλὸ τοῦ Τόπου του!... Ἐκεῖνοι ποῦ κολακεύουνε τοὺς ἄγγλους, καθὼς κ' ἐκεῖνοι ποῦ κολακεύουνε τὸν Ὀχλο, δὲ λένε τὴν ἀλήθεια τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέρους, παρὰ μόνον ὅταν ἡ ἀλήθεια ἐκείνη δὲν προσβάλλει τὰ συμφέροντα τοῦ ἐνός, τὲς ἀνοησίες τοῦ ἄλλου· ἀλλ' ὅταν πρόκειται νὰ ἀπαντηθῇ ἡ ἀνοησία τοῦ Ὀχλου, ἢ ἡ δυσαρέσκεια τοῦ Ἀρμοστή, καθένας φροβᾶται καὶ σιωπεύει.¹ Ἀπὸ τέτοιους ἀνθρώπους ἡ κοινωνία δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ τίποτε νὰ ἐλπίσῃ, οὔτε ποῦ, ὡς φαίνεται, ἔχουμε νὰ βάλωμε ἄλλους καλῆτεροους εἰς τὴν Κυβέρνηση!.. Ἡ Γερουσία μας, ἡ Βουλὴ μας, τὰ Ἐπαρχεῖα μας, ἀλλάξανε πάντα τὰ πρόσωπα, μὰ τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα

1. Τοῦτοι, ἢ Ῥιζοσπάστες λέγονται, ἢ καταχθόνιοι λέγονται ἢ ὅπως ἄλλως θέλουνε νὰ ποθοῦνε, εἶναι μιανῆς ἀράδας ἀνθρώποι ὅλοι τους· καὶ τὰ διαφορετικὰ τους ὀνόματα δὲν διακρίνουνε παρὰ τὰ διαφορετικὰ πρόσωπα ποῦ αὐτοὶ κολακεύουνε καὶ φθείρουνε.

ἐδειχθήκανε πάντοτε ἀντίτυπα τῆς ἰδίας ἐγδοσεως! Οἱ Ῥιζοσπάστες, τέλος πάντων, τώρα ἵστερα ἠθελήσανε νὰ κἀμουνε κάτι τι διαφορετικόν, κ' ἐκἀμανε τοῦδαιμονισμένους! Ἀπόδειξη ἀναντίρρητη πῶς δὲν ἤξεραν νὰ κἀμουνε τίποτε καλῆτερο!... Καὶ λοιπὸν ἔως ὅτου δὲν ἔχουμε νὰ σταίλωμε στὴν Κυβέρνηση πρόσωπα κατάλληλα διὰ τὴν ἀναγέννηση τῆς κοινωνίας μας· ἔως ὅτου ἡ θέση μας πρὸς τὴν Ἀγγλία δὲν μᾶς συγχωρεῖ νὰ ἐλπίσωμε τὴν ἀναγέννησίν μας ἀπὸ αὐτὴν· εἶναι τοῦ κακοῦ νὰν τήνε ζητοῦμε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, ἐπειδὴ ζητοῦμε τὸ ἀδύνατον.

Τὴν ἀναγέννησίν μας ἐμεῖς μόνοι μας ἔμποροῦμε νὰν τὴν ἐχτελέσωμε στὸν ἑαυτό μας. Ἄς ἀποραισώμε ν' ἀρχίσωμε νὰ ζοῦμε ἐνάρετα· καὶ πάραντα θέλει βοθεοῦμε μεσοστρατὶς εἰς τὴν ἀναγέννησίν μας. Δύσκολη ἀπόφαση!... Μοῦ φαίνεται ν' ἀκούω καθέναν νὰ λέῃ τὰ λόγια μου Μυθιστορήματα!..

Καὶ ὅμως ἐγὼ μιλῶ διὰ τὸ πρᾶγμα ποῦ γυρέβουμε. Δὲ ζητοῦμε τὴν ἀναγέννησίν μας; Καὶ τί εἶναι ἡ ἀναγέννησίν μας; κοινωνίας, ἂν δὲν εἶναι ἡ ριζικὴ ἠθικὴ καλῆτεροοογητῶν ἀτόμων διὰ τὴν συστήνουνε; Ἄν λοιπὸν ἐπιθυμοῦμε τὴν ἀναγέννηση τῆς κοινωνίας μας, τουτέστι τὴν ἠθικὴν μας καλῆτεροοογη, δὲν εἶναι τάχα στὸ χέρι μας νὰν τὴν κἀμωμ' ἐμεῖς εἰς τὸν ἑαυτό μας, χωρὶς νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση νὰ μᾶς κἀμῃ καλῆτεροους; Ἄλλως, ἂν δὲν εἶναι τοῦτο ποῦ γυρέβουμε, τί λοιπὸν ἐννοοῦμε με τὴν λέξιν Ἀναγέννηση; Μήπως ἐννοοῦμε τὸ νὰ βαλθῇ ἡ Κυβέρνησίν μας ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λαοῦ μας, καὶ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὸν κάμπον